

AKLIN VE İMANIN IŞIĞINDA HRİSTİYANLIĞIN DOĞMALARINA BİR YAKLAŞIM: SAINT ORIGENES**AN APPROACH TO THE DOGMAS OF CHRISTIANITY IN THE LIGHT OF MIND AND FAITH: SAINT ORIGENES****Kutsi KAHVECİ*****Öz**

Orta Çağ felsefesinin birinci dönemine 'Patristik Felsefe' adı verilir. Patristik felsefe, M.S II ve VI. Yüzyıllar arası 'Kilise Babaları' egemenliği altında oluşan, Platon ve Yeni Platoncu bir felsefe anlayışıyla Hristiyanlığın temel inanç ve önermelerini savunan bir dönemdir. Patristik felsefenin 200-450 yılları arasındaki süreci 'Altın Dönem' olarak adlandırılmaktadır. Helenistik felsefe ile Hristiyanlık dini arasındaki etkileşim ve uzlaşım dönemi olan Altın dönem, aynı zamanda Hristiyanlık dogmalarını, Yunan düşüncesinin terminoloji ve kavramsal çerçevesiyle de ifade etme dönemidir. Kilise babaları arasında seçkin olanların ilki sayılan Altın Dönem'in en önemli düşünürlerinden birisi de Origenes Adamantius'tur. Bu dönemde Hristiyan dogmalarıyla ilgili tartışmalar son ve kalıcı şekli kazanmıştır. Origenes de, Hristiyanlığın Asli Günah ve Düşüş, Teslis ve Cisimleşme gibi dogmalarını, felsefi bir görüşle hem akıl hem de imanın ışığında açıklamaya çalışmış ve Hristiyanlıkla klasik felsefenin sentezine giden yolda ciddi adımlar atmıştır. Origenes, Hristiyanlığın dogmalarını açıklamaya çalışırken, Yunan felsefesinden fazlaca etkilenmiş olmasına rağmen, düşüncelerinin temelini her zaman İncil'e dayandırmış ve İncil'i tek vahiy kaynağı olarak kabul etmiştir. Aynı zamanda Origenes, çok önemli felsefi metinleri koleksiyonunu bir araya getirerek, Yunan felsefesine yaşamının erken dönemlerinde büyük bir ilgi göstermiştir. Daha sonraları Origenes, yaşamının geri kalanını kutsal kitabın açıklanmasına ve daha çok öğrencilerini, zengin Hellenistik entelektüel geçmişine dayanan, Hristiyan teolojisinin daha ince noktalarında eğitmeye adanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tanrı, İsa, Asli Günah, Teslis, Cisimleşme.

Abstract

The first period of medieval philosophy is called Patristic Philosophy. Patristic philosophy is a period that was formed under the domination of the "Church Fathers" between the AD II and VI centuries and defended the basic beliefs and propositions of Christianity with a Platonic and Neo-Platonist understanding of philosophy. The period of patristic philosophy between the years 200-450 is called the 'Golden Period'. The Golden period which is the period of interaction and reconciliation between Hellenistic philosophy and the religion of Christianity is also a period of expressing Christian dogmas that gained their final and permanent form. One of the most significant thinkers of the Golden Age and the earliest of the illustrious church fathers was Origenes Adamantius. It was during this period that the debates about Christian dogmas took their final and permanent shape. Likewise, Origenes tried to explain Christianity's dogmas such as Original Sin and Fall, Trinity and Incarnation in the

Article Info**Araştırma Makalesi**

Geliş Tarihi: 30/10/2024

Kabul Tarihi: 25/11/2024

Atıf

Kahveci, K. (2024). Aklın ve İmanın Işığında Hristiyanlığın Dogmalarına Bir Yaklaşım: Saint Origenes. *Anasay* 30, 27-42.

Research Article

Received: 30/10/2024

Accepted: 25/11/2024

Cite this article as:

Kahveci, K. (2024). An Approach to the Dogmas of Christianity in the Light of Mind and Faith: Saint Origenes. *Anasay* 30, 27-42.

*Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, kkahveci@atauni.edu.tr, ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-6752-6566>

light of both reason and faith, and took serious steps on the way to the synthesis of Christianity and classical philosophy. Origenes attempted to explain the doctrines of Christianity while greatly inspired by Greek philosophy, but he always drew his ideas from the Bible and recognized it as the sole reliable source of revelation. At the same time, early in his life, Origen showed a strong interest in Greek philosophy by compiling a significant library of philosophical writings. Using his extensive Hellenistic intellectual foundation, Origen later spent the remainder of his life explaining the Bible and instructing his students in the finer issues of Christian theology.

Keywords: God, Christ, Original Sin, Trinity, Incarnation.

EXTENDED ABSTRACT

The first period of medieval philosophy is called 'Patristic Philosophy'. Patristic philosophy is a period that emerged under the rule of the 'Church Fathers' between the II and VI centuries AD, defending the basic beliefs and propositions of Christianity with a Platonic and Neo-Platonic understanding of philosophy. The period of Patristic philosophy between 200-450 is called the 'Golden Period'. The Golden Period, a period of interaction and reconciliation between Hellenistic philosophy and the Christian religion, is also a period of expressing Christian dogmas with the terminology and conceptual framework of Greek thought. Origenes Adamantius is one of the most important thinkers of the Golden Period, considered to be the first of the elite among the church fathers. In this period, the debates on Christian dogmas gained their final and permanent form. Origenes tried to explain the dogmas of Christianity such as Original Sin and the Fall, Trinity and Incarnation in the light of both reason and faith with a philosophical view and took serious steps towards the synthesis of Christianity and classical philosophy. Although Origenes was heavily influenced by Greek philosophy in his attempts to explain the dogmas of Christianity, he always based his thought on the Bible and recognized the Bible as the only source of revelation.

At the same time, Origenes showed a great interest in Greek philosophy early in his life, assembling a collection of very important philosophical texts. Later in life, Origenes devoted the rest of his life to the exposition of scripture and more to training his students in the finer points of Christian theology, based on his rich Hellenistic intellectual background.

These are the thoughts of Origenes, who was accused of thoughts and behaviors that departed from Christianity:

- As Plato says, the pre-existence of the souls
- The pre-incarnation existence not only of Jesus' divine nature but also of his human nature
- After death, with our resurrection, our bodies will be absolutely transformed into captive bodies.
- The idea that all men, even the devil, will be saved in the end.

For three centuries after his death, Origenes was regarded, perhaps unfairly, as a heretic in the Christian world. Today, however, no one considers this remarkable man a heretic.

On the other hand, almost all of Origenes' works were aimed at a better knowledge of the scriptures. Over time, Origenes discovered that there was a need to clarify the Christian people's understanding of scripture. These people sometimes understood the scripture naively and literally, taking everything at face value. Origenes, then, has clearly laid down several principles that are fundamental for every Christian to be able to read the Bible properly:

- The whole Bible is inspired by the Holy Spirit

- There is another deeper meaning hidden under the first meaning of the scripture (word and spirit)

- In scripture God speaks to us today

Origenes argued that the depths of scripture can be better understood if these principles are taken into account.

In this context, the volume of Origenes' writings is truly astonishing. His greatest contribution to Christian thought is his extensive biblical commentaries. The most important of these explanations is the Gospel of John. Origenes interprets the scriptures with the 'Allegorical Method', a form of interpretation that has been applied to sacred texts since Greek times. This has led Origenes to be recognized as the founder of the Christian allegorical tradition. In short, Origenes always put the Bible at the basis of his thoughts and accepted the Bible as the only source of revelation. On the other hand, although he was highly influenced by Greek thought, he centered on Jesus in his general approach and took it as a fundamental task to explain the Gospel. Especially in his early works, Origenes made an effort to interpret Christianity in a similar way to the Platonic tradition, yet he remained very faithful to the Bible.

Origenes is considered the first of the distinguished Church Fathers: He was one of the first to understand the need to systematically explain some of the dogmas of Christianity with a philosophical view, in the light of reason and faith. In this context, with the breadth of his knowledge and the depth of his genius, he surpassed all the Christian and semi-Christian thinkers who came before him, and his greatness was recognized not only by his contemporaries but also by the historians of philosophy of our time.

In Christianity, beliefs and worship are intertwined. In Christianity, the main principles of faith are summarized in three points:

- Original Sin and the Fall,
- Trinity (Trinite - Trinity)
- Incarnation (Incarnation - The Word Incarnate)

Original Sin and the Fall: Original sin occurred when the first humans rebelled against God and disobeyed His commands and prohibitions. Since we are descended from Adam and Eve, this sin infects all humanity. This sin does not come in the flesh, but in the spirit. Every Christian child is born with this sin. At this point, the source of evil is not God Himself. The source of evil is the evil one, the devil. Man, who exists because of God's infinite love, has corrupted and distorted his likeness to God. Thus, man, experiencing the fall, became mortal. Having lost holiness and immortality, man must recover from the sin he has fallen into, be reconciled with God and regain what he has lost.

In this context, Origenes' approach to the dogma of original sin and the fall is as follows: According to Origenes, man sinned and broke his ties with God only because he was weak. Therefore, sin is not a consequence of disobeying God, but only because man is weak. God will eventually help man, forgive his sins, and rescue him from this situation. In this context, man will be cleansed of his sins and will have the opportunity to return to God. Indeed, all creatures - including the devil - will eventually be saved and reunited with God. At the same time, according to Origenes, there is no eternal torment for man.

Origenes, who accepts the existence of evil and evil in the world, defines this evil as "nothing". According to him, evil both does not exist from the beginning and will not last forever. Not only is evil not part of God's creation, but it will cease to exist when all things finally return to God. According to Origenes, who says that evil is the absence of goodness, evil has no ontological value.

Trinity (Trinite - Holy Trinity): One of the most important beliefs of Christianity is the Trinity. However, God is manifested - seen, manifested - in three persons who are one and the same in substance and essence. The Trinity is one and has one essence, one will and one authority.

In this regard, Origenes made a distinction between created and uncreated beings. At this point, he does not use the term created for the Son, one of the elements of the Trinity, because he believes that it is not possible to speak of a period of time without the Son. According to Origenes, it would only be possible to speak of a period of time without a being for which the term creation is used, which is not the case for the Son. In this context, the Son was born from the Father, but this birth is different from the act of human birth. At the same time, Origenes tried to explain this with the analogy of light emanating from the sun. The Trinity is equally effective and very important for the salvation of fallen souls.

In this context, Origenes gave a special value to the Holy Spirit, one of the elements of the Trinity, and said that the Holy Spirit must be in the hearts of people for their salvation.

Incarnation (Incarnation - The Word made flesh): Jesus Christ is a man by birth, but he is God because he is the eternally living "Word". That is, his body is human, but his spirit is the spirit and word of God.

In this context, Origenes' most important idea about the soul is the Incarnation. According to him, Jesus is the only soul that is not separated from God and does not sin. Jesus took on flesh and chose to do so of his own volition. The incarnation of Jesus' spirit is to help people in their struggle for salvation. Origenes recognized Jesus as the Word and Logos of God and placed Him at the center of the struggle for the salvation of fallen souls. God made Jesus Christ incarnate in order to make known to men His expectation. As a result of his righteous choices, the spirit of Jesus was separated from the fallen spirits and became a superior spirit.

Considering Jesus as a second-order God, Origenes stated that He sacrificed Himself for humanity and accepted to take on a body. However, in this case, Jesus is sinless and perfect, even though He took on a body. According to Origenes, the sacrifice of Jesus is a unique event for all humanity. Origenes considered this event as a ransom offered to the devil for the struggle for the salvation of fallen souls. In this context, the death of Jesus Christ, just like his incarnation, is a sign of sacrifice for all souls. These thoughts of Origenes made him one of the Church Fathers who explained the Atonement Theory in detail for the first time.

Giriş

Origenes Adamantius (M.S 185-245), Mısır da, büyük bir olasılıkla İskenderiye de Hristiyan bir ailenin en büyük erkek çocuğu olarak doğmuştur. Felsefi bir eğitim almadan önce, Hristiyan dini eğitimini almıştır (Vorlander, 2004, s. 47). Kütüphanesi ve akademisi ile saygın bir düşünce merkezi olan İskenderiye, Mısır'ın en büyük metropolü, Roma İmparatorluğu'nun, Roma'dan sonra, ikinci kentidir (Demirel vd, 2004, s. 123).

Origenes'in doğduğu yıllarda Hristiyanlara uygulanan zulüm devam etmektedir:

Dönemin İskenderiye imparatoru olan Septimus Severus (M.S 145-211)'un, MS 202'de İskenderiye'de yaptığı zulüm sırasında, Origenes'in babası Leonidos, dindar bir Hristiyan olarak tutuklanmış ve şehit edilmiş, ayrıca ailenin bütün malvarlığına el konulmuştur. Bütün bu sıkıntılara rağmen Buna rağmen Origenes, zengin bir ailenin yardımları ile eğitim yaşamına devam etmiştir. Bir süre Origenes, dilbilgisi alanında uzmanı olmuş ve ailenin bir takım ihtiyaçlarını bir nebze de olsa karşılamıştır. Şehit edilen eşinin bir takım elbiselerini büyük bir itina ile saklayan Origenes'in annesi, sıkıntılar içerisinde büyüttüğü oğlunun sonunun da şehit babası gibi olmaması için, Origenes'i kendi yaşadıkları evde kalmaya ikna etmeye çalışmış ve bir bakıma Origenes'i korumaya çalışmıştır. Ancak Origenes, babasını takip etme arzusunu dile getirerek, annesine rağmen babasının izinden gitmeye çalışmıştır. İskenderiye'deki ünlü Catechetical Okulu, Hristiyanlara yapılan çeşitli zulümler sırasında çok büyük acılar ve yaşamış

ve zamanın ünlü İskenderiye piskoposu Demetrius (M.S 127-224), kurmuş olduğu okulun müdürlüğünü genç Origenes'e vermiştir. Origenes bu görevi çok ciddi olarak kabul etmiş ve yoğun bir şekilde kutsal kitabı incelemiş, şehit ailelerine elinden geldiğince yardımcı olmuş ve aynı zamanda büyük bir sefalet içinde yaşamıştır. Zaman içerisinde, Origenes ile beraber okulun ünü büsbütün artmıştır. Bu dönem sürecinde ateşli, hatta oldukça fanatik bir genç olan Origenes, aynı zamanda kendisini hadım ettirmiştir (Demirel vd, 2004, s. 124).

Kutsal kitabın ortada dolaşan çeşitli metinlerini okuyabilmek için İbranice öğrenmeye başlayan Origenes, aynı zamanda, dini ve bilimsel olarak kutsal kitabı yorumlamayı başaracağını da hissetmeye başlamıştır. Bir okulun müdürlüğünü yaptığı esnada Origenes, okulda felsefe ve İncil ile ilgili dersler verirken diğer yandan diyalektik, fizik, matematik, geometri ve astronomi alanındaki konularla da uğraşmıştır. Çalıştığı süre içerisinde özellikle 212 yılında Roma'ya, 216 yılında da Arabistan, Antakya ve Filistin'e gitmiştir. Özellikle Kudüs ve Caeserae şehirlerinde görev yapan piskoposlardan oldukça etkilenmiştir. Tanıştığı bu piskoposlar, Origenes'ten vaazlar vermesini istemişler ve 231 yılında bu şehirleri ziyarete gittiğinde Origenes'i papaz olarak atamışlardır. Yetenekli ve genç olan Origenes'in bu yükselişi piskopos Demetrius'u çileden çıkarmış ve kıskanmasına sebep olmuştur. Öte yandan Origenes 231 yılında, Filistin'e görevlendirilmesinden birkaç yıl sonra afroz edilmiş ve İskenderiye'deki kilise toplantılarındaki papazlığından atılmıştır. Bu olaydan sonra Origenes İskenderiye'nin bu kararını tanımayan arkadaşı piskopos Heraklos tarafından Filistin'de, Gregory'nin ünlü veda konuşmasını yaptığı yer olan Carsarae'da yeni açılan okulun başına getirilmiştir. Bir süre sonra, Origenes buradan ayrılarak 244 yılında Arabistan'a gitmiştir (Rankin, 2006, s. 131)

Yunan felsefesine genç yaşlarda büyük bir ilgi gösteren Origenes, Yunan felsefesiyle ilgili çok önemli metinleri koleksiyonunu bir araya getirmiştir. Daha sonra Origenes, yaşamını kutsal kitabın açıklanmasına ve öğrencilerini özellikle Hristiyan teolojisinin daha ince noktaları konusunda eğitmeye adanmıştır. 247 yılında, Hristiyanlara karşı yeniden şiddetli bir zulüm başlatan imparator Decius (M.S 201-251) zamanında Origenes de çok korkunç şekilde işkenceler görmüş ve 253'te, Tyre'de sıkıntılar ve acılar içinde ölmüştür. Bu bağlamda Origenes'in zulümle başlayan yaşamı zulümle sona ermiştir (Moore, 2005, s. 21). Ama yaşadıkları karşısında gayret ve gösterdiği sabır sayesinde daha sonraları Origenes, "Demir" lakabıyla anılmaya başlanmıştır (Vorlander, 2004, s. 47). Origenes'in Hristiyan inancına felsefi bir temel kazandırma gayreti, onu kilisenin resmi öğretilerine aykırı olan görüşlere itmiştir (Cevizci, 2001, s. 46) Ammonios Sakkas'ın öğrencisi olan Origenes'in en karakteristik özelliği, Hristiyanlık ile Yeni Platonculuk arasında gelgitler yaşamasıdır. Sonuçta bu kararsızlık, kendisini kilise ile anlaşmazlığa düşürmüştü ve Hristiyan cemaatinden atılmasına sebep olmuştur (Aster, 2000, s. 313, 314).

Hristiyanlıktan ayrılan düşünce ve davranışlarla suçlanmış olan Origenes'in, bu düşünceleri şunlardır:

- Platon (M.Ö 427-347)'un söylediği gibi tinlerin önceden var oluşu
- İsa'nın yalnız tanrısal yapısının değil insansal yapısının da bedenleşmeden önce var oluşu
- Ölümden sonra bizlerin yeniden dirilişimizle beraber bedenlerimizin mutlak olarak esirsel cisimler haline dönüşeceği
- Bütün insanların ve hatta şeytanın bile en sonunda kurtulacağı düşüncesi (Russell, 1983, s. 321, 322).

Ölümünden sonraki üç asır boyunca Origenes, Hristiyan dünyasında belki de haksız bir şekilde heretik sayılmıştır. Günümüzde ise artık hiç kimse bu dikkate değer insanı bir heretik olarak görmemektedir (Demirel vd, 2004, s. 124).

Origenes'in ortaya koyduğu yazılı eserleri oldukça fazladır. Fakat bu eserlerin ancak yirmide biri günümüze gelebilmiştir. Eserlerinden bazıları şunlardır:

Contra Celsum (Hristiyanlığı Savunma): Hristiyanlığın sözde mantıksızlığı ile ilgili ortaya atılan iddialarla savaşmak için, kaynak arayan eğitimli Hristiyanlara yazmış olduğu eseridir. (Origen, 2018, s. 10 vd).

Peri Archon (İlk İlkeler Üzerine): Origen'in hem kozmogoni hem de kozmoloji anlayışını içeren spekülatif teolojinin bir parçası olan eseridir. Origen bu eserinde, Platon'un düşünceleriyle Hristiyan düşüncelerini içiçe kullanarak, bunların bir karışımını bizlere sunmaya çalışmıştır.

Peri Euches (Dua Üzerine): Aziz Ambrose'nin ısrarı ile Caesarea'da iken, 233 ya da 234'te yazmış olduğu bu eser, genel olarak Hristiyanlıkta dua ile ilgili en büyük eserlerden biri olarak kabul edilmiştir.

Letter To Gregory (Gregory'e Mektup): 240'larda yazılan bu mektupta; Origenes felsefeyi Hristiyanlığa bir ilave olarak, Hristiyanlığın doğru çalışmasına bir giriş olarak anlatmıştır. Felsefenin İncil'e tabi olduğunu ve İncil'in yanlış kullanılmasına karşı uyarlandığını belirtmiştir (Gökberk, 1990, s. 144, 145).

Homily on Leviticus: Bu eserinde Origenes, okuyucularına felsefeyi, Hristiyan teolojisine yani ilahi felsefeye bir yardımcı olarak kullanmaları konusunda ısrar etmektedir. İyi eğitimli bir Hristiyan Origenes'e göre, felsefeyi teolojiye uygun bir biçimde kullanabilmeli ve bu yönde birtakım akılsal çıkarımlar yapabilmelidir. Öte yandan eğitimsiz ve bilinçsiz bir Hristiyan ise felsefeyi teolojiye uygulamayı beceremezse sadece sapkınlığa ve putperestliğe düşer. Anlaşıyor ki Origenes, felsefenin kullanımını yasaklamaz fakat felsefe ile teolojiyi birlikte kullanma noktasında daha dikkatli olmayı ve öncelikle Tanrı'nın sözü ve bilgeliğine odaklanmayı Hristiyanlara özellikle öneriyor (Rankin, 2006, s. 138)

Origenes'in eserlerinin hemen hemen tümü kutsal yazıların daha iyi şekilde tanınmasını hedeflemekteydi. Origenes zaman içinde, Hristiyan halkının kutsal kitap anlayışının aydınlatılmasına ihtiyaç olduğunu keşfetmiştir. Bu halk bazen kutsal kitabı safça ve sözüne göre anlıyordu ve her şeyi kelimesi kelimesine kabul ediyordu. Bu durumda Origenes, her Hristiyan'ın kutsal kitabı sağlıklı bir şekilde okuyabilmesi için temel olan birkaç prensibi açıkça ortaya koymuştur:

- Kutsal kitap tümüyle Kutsal Ruh'un esinidir
- Kutsal kitabın ilk anlamı altında saklı bulunan derin bir anlamı daha vardır (söz ve ruh)
- Kutsal kitapta Tanrı bizimle günümüzde konuşmaktadır

İşte Origenes, bu prensipler dikkate alındığı takdirde kutsal kitabın derinliklerinin daha iyi anlaşılabileceğini savunmuştur (Demirel vd, 2004, s. 125).

Bu bağlamda Origenes'in ortaya koyduğu yazılarının hacmi gerçekten büyüleyicidir. Onun Hristiyan düşüncesine yapmış olduğu en büyük katkı oldukça kapsamlı İncil açıklamalarıdır. Bu açıklamaların en önemlisi ise John İncili'dir. Origenes; kutsal kitapları, Grek'ten itibaren kutsal metinlere uygulanan bir yorumlama şekli olan 'Alegorik Yöntem' ile yorumlar. Bu durum Origenes'i, Hristiyan alegorik geleneğinin kurucusu olarak kabul edilmesine neden olmuştur. Kısacası Origenes, her zaman düşüncelerinin temelini İncil'i koymuş ve İncil'i tek vahiy kaynağı olarak kabul etmiştir. Diğer yandan; Yunan düşüncesinden oldukça etkilenmesine rağmen genel yaklaşımında İsa'yı merkeze almış ve İncil'i açıklamayı kendisine temel bir görev edinmiştir. Özellikle erken dönem çalışmalarında Origenes, Hristiyanlığı Platonik geleneğe benzer bir şekilde yorumlama çabası içerisine girmiş, buna rağmen yine de İncil'e oldukça bağlı kalmıştır (Rankin, 2006, s. 13).

Saint Origenes'in Hristiyanlığın Dogmalarına Yaklaşımı

Kilise babaları arasında seçkin olanların ilki sayılan Origenes:

Hristiyanlığın bir takım dogmalarını felsefi sayılabilecek bir görüşle, akıl ve iman ışığı altında sistemli bir şekilde açıklamak gerektiğini ilk anlayanlardan birisidir. Bu bağlamda bilgilerinin genişliği ve dehasının derinliğiyle kendinden önce gelmiş olan Hristiyan ve yarı Hristiyan düşünürlerin hepsini geçmiş, büyüklüğünü çağdaşlarına olduğu kadar çağımız felsefe tarihçilerine de kabul ettirmiştir (Sena, 1976, s. 531, 532).

Hristiyanlıkta inançlar ve bunlara göre şekillenen ibadetler iç içedir. Hristiyanlıkta inançla ilgili olan ana prensipler üç noktada toplanır:

- Asli Günah ve Düşüş,
- Teslis (Trinite - Üçlülük)
- Cisimleşme (İnkarnasyon - Bedene Bürünen Kelam) (Kahveci, 2021, s. 27)

Asli Günah ve Düşüş

Hristiyan düşüncesinde “Tanrı sevgidir” (Kutsal Kitap, 2006, s. 4, 8) ve Tanrı, insanı ve bütün evreni sevgisinden dolayı yoktan var etmiş ve insanın egemenliğine sunmuştur. Bu durum Tanrı- insan ilişkisinin de başlangıcıdır. “Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı” (Kutsal Kitap, 2006, s. 1, 2, 34). Başlangıç, Tanrı'nın isteğiyle, sevgisiyle olmuştur ve insan varlığını yüce Tanrı'ya borçludur. Bütün dünya ve üzerindeki her şey Tanrı'nın bir sözü ile yaratılmıştır. Bu nedenle dünyanın sahibi Tanrı'dır. Tanrı'nın yarattığı her şey iyi olup, onun mutlak gücünü ve yüceliğini gösterir.

Rab Tanrı Âdem'i topraktan yarattı ve burnuna yaşam soluşunu üfledi. Böylece Âdem yaşayan varlık oldu. Rab Tanrı Doğu da, Aden'de bir bahçe dikti. Yarattığı Âdem'i bu bahçeye koydu. Bu bahçede iyi meyve veren türlü türlü güzel ağaç yetiştirdi. Bahçenin tam ortasında yaşam ağacıyla, iyiyle kötüyü bilme ağacı vardı. Rab Tanrı Aden bahçesine bakması, onu işlemesi için Âdem'i oraya koydu. Ona, bahçede istediğin ağacın meyvesini yiyebilirsin diye buyurdu. Ama iyiyle kötüyü bilme ağacından yeme çünkü ondan yediğin gün kesinlikle ölürsün dedi. Sonra Âdem'in yalnız kalması iyi değil ona uygun bir yardımcı yaratacağım dedi. Rab Tanrı Âdem'e derin bir uyku verdi. Âdem uyurken, Tanrı onun kaburga kemiklerinden birini alıp yerini etle kapladı. Âdem'den aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaratarak onu Âdem'e getirdi ve Âdem eşinin adını Havva koydu (Kutsal Kitap, 2006, s. 2, 7, 8, 9, 15, 16, 17, 18, 21, 22).

Hristiyanlara göre Tanrı, insanları dünyadaki en yüce varlık olarak yaratmıştır. “İnsanları erkek ve dişi olarak yarattı. Onları kutsayarak, verimli olun çoğalın dedi” (Kutsal Kitap, 2006, s. 1, 2, 34). Aynı zamanda Tanrı kendisine benzer olarak yarattığı insana çoğalma imkânı ve emri vermiştir. Onlar anne ve baba olmalı ve çocuk dünyaya getirmeliydiler. Nesiller yeryüzünü doldurup, hüküm sürmeli ve egemen olmalıydılar. Tanrı ilk insanlara kendi yaşamını onlarla paylaşmak suretiyle özel bir armağan vermiştir. Paylaştığı bu yaşama ‘İnayet Yaşamı’ denir. Bu nedenle insanlar sadece bir yaratık değil, Tanrı'nın çocuklarıydılar da. Tanrı onların babalarıydı. Onlara çok yakın olup, onları seviyordu. İnsanlar da Yaratıcı Rab ve Babalarını sevdiler. Bütün insanlar Âdem ve Havva tarafından miras olan ilahi yaşamı almalı ve Tanrı'nın çocukları olarak ebediyen yaşamalıydılar (Iannitto, 1982, s. 20).

Rab Tanrı'nın yarattığı yabani hayvanların en kurnazı ylandı. Yılan kadına (Havva), Tanrı gerçekten bahçedeki ağaçların hiçbirinin meyvesini yemeyin dedi mi? diye sordu. Havva, bahçedeki ağaçların meyvelerinden yiyebiliriz fakat Tanrı bize bahçenin ortasındaki ağacın meyvesini yemeyin, ona dokunmayın, yoksa ölürsünüz dedi. Yılan, hayır, kesinlikle ölmezsiniz ve Tanrı biliyor ki, o ağacın meyvesini yediğinizde gözleriniz açılacak, siz iyiyle kötüyü bilerek Tanrı gibi olacaksınız dedi. Havva meyveyi koparıp yedi ve yanındaki kocasına (Âdem) da verdi, o da meyveyi yedi (Kutsal Kitap, 2006, s. 3, 1, 6).

Bu bağlamda Tanrı, ilk insanlara bir emir vermiştir: Kendisini her zaman Rab olarak kabul edip, sevgi ve itaat göstermek. Fakat yılan kılığına giren şeytan insanları günah işlemeye teşvik etmiştir. Adem ve Havva şeytana itaat ederek, Tanrı'nın emrine hürmet etmediler, böylelikle O'na karşı gelmiş oldular. Onların günahı Tanrı gibi olmak istemeleriydi (Iannitto, 1982, s. 22).

...Derken günün serinliğinde Tanrı'nın sesini duydular. Tanrı'nın sesinden kaçıp ağaçların arasına gizlendiler. Rab Tanrı Adem'e neredesin diye seslendi. Âdem, Rabbim bahçede sesini duyunca korktum. Çünkü çıplaktım ve bu yüzden gizlendim dedi. Rab Tanrı, çıplak olduğunu sana kim söyledi diye sordu. Sana meyvesini yeme dediğim ağacın meyvesini mi yedin? Âdem, yanıma koyduğün kadın ağacın meyvesini bana verdi, ben de yedim dedi.. Rab Tanrı kadına, bu yaptığın nedir? diye sordu. Kadın, yılan beni aldattı, onun yüzünden yasak meyveyi yedim diye karşılık verdi. Bunun üzerine Rab Tanrı yılanı, bu yaptığından ötürü bütün evcil ve yabanıl hayvanların en lanetlisi sen olacaksın ve karnının üzerinde sürünecek, yaşamın boyunca toprak yiyeceksin dedi. Seninle kadını, onun soyuyla senin soyunu birbirinize düşman edeceğim. Onun soyu senin başını ezecek, sen onun topuğuna saldıracaksın. Rab Tanrı kadına, çocuk doğururken sana çok acı çektireceğim dedi. Ağrı çekerek doğum yapacaksın. Kocana istek duyacaksın, seni o yönetecek. Rab Tanrı Adem'e, karının sözünü dinlediğin ve sana, meyvesini yeme dediğim ağacın meyvesinden yediğin için toprak senin yüzünden lanetlendi dedi. Yaşam boyu emek vermeden yiyecek bulamayacaksın. Toprak sana diken ve çalı verecek, yaban otu yiyeceksin. Toprağa dönünceye dek ekmeğini alın teri dökerek kazanacaksın. Çünkü topraksın, topraktan yaratıldın ve yine toprağa döneceksin. Böylece Rab Tanrı, yaratılmış olduğu toprağı işlemek üzere Âdem'i Aden bahçesinden çıkardı ve onu kovdu. Yaşam ağacının yolunu denetlemek için de Aden bahçesinin doğusuna Keruvlar ve her yöne dönen alevli bir kılıç yerleştirdi (Kutsal Kitap, 2006, s. 3, 8, 24).

Âdem ile Havva, Tanrı gibi olmak istediler. İşledikleri bu günah onların felaketi oldu. Tanrı ile birlikleri bozulduğundan cenneti ve inayet yaşamını kaybettiler. İşlenen bu asli günah nedeniyle yaşam; zor ve üzüntü, hastalık, sıkıntı, acı, yalan dolu, yorucu ve ağır bir mücadele yaşamıdır. İnsan kötünün -şeytanın- hâkim olduğu yalan dünya da bu mücadeleyi verecektir. Aynı zamanda insan ölümlü kılınmıştır. Artık insanlar inayet yaşamından da yoksun olarak dünyaya gelmekte ve Tanrı'nın çocukları olarak doğmamaktadır. Bu günah işlendikten sonra insanlar Tanrı ile birlikte yaşamamışlardır (Iannitto, 1982, s. 22).

Böylece ilk insanların Tanrı'ya karşı başkaldırması, O'nun emir ve yasaklarına uymaması sonucunda asli günah meydana gelmiştir. "Bu günah, Âdem ve Havva'nın soyundan geldiğimizden dolayı da bütün insanlığa bulaşmıştır. Bu günah tensel -etten- değil tinsel -ruhani- olarak gelir. Her Hristiyan çocuk doğarken bu günahla doğmaktadır" (Tannenbaum & Schultz, 2007, s. 11). Bu noktada kötülüğün kaynağı Tanrı'nın bizzat kendisi değildir. Kötülüğün kaynağı, kötü olan şeytandır. Tanrı'nın sonsuz sevgisi dolayısıyla var olan insan, Tanrı'ya benzemesini yozlaştırmış ve bozmuştur. Böylece düşüşü yaşayan insan ölümlü olmuştur. Kutsallığı ve ölümsüzlüğü yitiren insanın, düştüğü günahtan kurtulup yeniden Tanrı ile barışması ve yitirdiklerini kazanması gerekir.

Bu bağlamda Origenes'in asli günah ve düşüş dogmasına yaklaşımı şöyledir: Origenes'e göre insan, sadece zayıf olduğu için günah işleyip Tanrı ile olan bağlarını koparmıştır. O halde günah; Tanrı'ya karşı gelmenin bir sonucu değil, yalnızca insanın zayıf olması sebebiyle meydana gelmiştir. Tanrı sonunda insana yardım edecek, onun günahlarını affederek düştüğü bu durumdan kurtaracaktır. Bu bağlamda insan günahlarından temizlenerek Tanrı'ya dönmek imkânına sahip olacaktır. Nitekim bütün yaratıklar -şeytanda dâhil olmak üzere- sonunda kurtulacaklar ve yeniden Tanrı ile birleşeceklerdir. Aynı zamanda Origenes'e göre insan için sonsuz bir azap da yoktur (Aster, 2000, s. 314, 315).

Origenes de tıpkı Platon ve Plotinus (M.S 205-270) gibi ruhun, tanrısal bir öze sahip, ezeli ve ölümsüz olduğunu belirtmiştir. Tüm ruhların başlangıçta aynı özden ve eşit bir şekilde yaratıldığını söyleyen Origenes; bu ruhların dünyaya düşmeden önce işledikleri birçok günahlar

nedeniyle farklılaştıklarını ve sonunda düştüklerini kabul etmiştir. Bu ruhlar içerisinde sadece İsa'nın ruhunun Tanrı'yı düşünmeyi sürdürdüğünü ve bir günah sonucunda maddi dünyaya düşmeyen tek ruhun da İsa'nın ruhu olduğunu belirtmiştir. Ruh ve beden arasındaki ilişkiyi açıklarken Origenes; bedenin tamamen suçlu olmadığını, bu düşmeye neden olan şeyin özgür iradeleri olduğunu belirtmiştir. Tanrı'nın; ruhları, kendisine benzer bir şekilde yarattığını fakat ruhların arzularına uyarak, Tanrı'ya itaatsizlik ettiklerini söyleyen Origenes, bu durumun ruhları günah işlemeye sürüklediğini ve düşmenin de bu yüzden meydana geldiğini açıklamıştır. Origenes, bedenleri ile maddi dünyaya düşen günahkâr ruhların, bu yaşamdan sonraki asıl hedeflerinin, başlangıçtaki durumlarına geri dönmek olduğunu söylemiştir. Ruhların; başlangıçtaki durumlarına dönebilmeleri için iki temel kural olduğunu söyleyen Origenes, bunlardan birincisinin “toplular göç”; ikincisinin ise “İsa'ya inanmak” olduğunu belirtmiştir (Reventlow, 2009, s. 184-185).

Origenes “toplular göç” kavramı ile insanların dünyevi arzu ve yanlışlarını ortadan kaldırmayı ve Tanrı'nın emirlerine yani “ilahi kurallara” bağlanmayı ifade etmiştir. İlk adım olarak kabul edilen bu “toplular göç”, insanların sadece kendi eylemleri ile gerçekleştirebilecekleri bir şey olmamakla birlikte Tanrı, bu yolda onlara yardımcı olsun diye İsa Mesih'i göndermiştir. İkinci adımda ise “İsa'ya inanmak”tan bahseden Origenes, Tanrı'nın insanlara iyilik ederek İsa Mesih'i gönderdiğini söylemiş ve konuşma yaptığı dinleyicilerine de “bu yüzden tövbeye inanıyoruz” demiştir. Konuşmanın devamında, Tanrı'ya ulaşmanın ciddi bir çabayla mümkün olacağını ve yaşantımızı hem inançlı hem de erdemli bir şekilde geliştirmemiz gerektiğini belirtmiştir. Bu gelişim ve ilerlemenin de ancak İsa yani Logos yardımı ile gerçekleşebileceğini söyleyen Origenes'e göre kusursuz olana ulaşmanın yolu, İsa Mesih'e inanmaktan geçmektedir (Reventlow, 2009, s. 185, 186).

Origenes; kendinden önce yaşayan düşünürlerin, düşme eylemini sonuçta kadere bağlamalarını ve ilişkilendirmelerini asla kabul etmemiştir. O, bu düşmenin özgür irade sonucu gerçekleştiğini kabul etmiştir. Origenes'e göre, özgür irade sonucunda Tanrı'dan uzaklaşmanın ilk örneği asli günahdır. Origenes; maddi dünyaya düşen ruhların burada sonsuza kadar kalmayacağını, düşmeden önceki dünyaya geri döneceklerini söylemektedir. Bu noktada dikkat çekici şey, Origenes'in düşmekten kastının bir bedene düşmek olmadığını belirtmesidir. Çünkü O'na göre, bizim bedenlerimiz de ruhlarımız gibi ezeldir ve Tanrı tarafından aynı anda yaratılmıştır. Aynı zamanda beden, ruhlar için bir ceza değildir. Origenes'in ceza olarak gördüğü en önemli şey: Bedenin de aynı ruh gibi, aydınlık ve saf durumundan, ruhla beraber maddi dünyaya düştüğü esnada karanlık, pis ve ölümlü bir duruma gelmesidir. Ruh yaratıldığı andan itibaren bedene sahiptir ve Origenes; Hz. Âdem'i de konuyu açıklamak için örnek olarak göstermiştir (Karataş, 2019, s. 100). Âdem'in maddi dünyaya düşmeden önce somutlaşmış bir varlık olduğunu ancak asli günah nedeniyle cennetten kovulduğunu anlatan Origenes, maddi dünyaya sürülen Âdem'e “etten bir gömlek” verildiğini söylemiştir. Bu etten gömleğin; karanlık, katı ve kaba bir bedeni temsil ettiğini belirten Origenes bu durumu şöyle değerlendiriyor: “Âdem'in düşüşü bir bedene düşme değil, daha ziyade somutlaşmış bir canlının düşüşünden ibarettir; aydınlık ve göksel bedenin, kaba, karasal bir bedene düşmesine yol açılmıştır.” En nihayetinde Origenes'e göre günahın asıl nedeni beden değil, özgür iradedir (Blosser, 2012, s. 200, 201).

Evren, belli bir zaman anında varlık kazanmamıştır, Tanrı'nın sonsuz bir yaratmasıdır. Dolayısıyla ruhlar bundan sonra var olacakları (postexistentia) gibi, bundan öncede vardılar (prae-existentia). Bundan sonraki düşünceler daha çok Hristiyan: Tanrı'dan Logos türemiştir; sonra da Oğulun Logosu'nun aracılık etmesiyle Kutsal Tin meydana gelmiştir. Kendiliklerinden iyi olmayan, bu yüzden de özgür istençleriyle iyiye sarılmak zorunda olan varlıkların tamamı, az ya da çok, Tanrı'dan uzaklaşmışlar, düşmüşlerdir ve bunlar arınsınlar diye Tanrı, duysal-maddi dünyayı yaratmıştır. Bu durumda en az düşmüş olan meleklerdir; en çok da şeytan düşmüştür; insanın düşmüşlüğü de melek ile şeytan arasındadır. İnsanın en önemli ödevi, düşme yüzünden kendisine bulaşmış olan kötüyü yenmek ve aynı zamanda kötü itilimleriyle tutkularını

bastırmaktır. Ama tam kurtuluş, insan kılığında görünmüş olan Tanrısal Logos (İsa) sayesinde olabilir. Origenes en sonunda, yalnız bütün insan ruhlarını değil, şeytan ile takımının da kurtulup Tanrı'ya dönecekleri inancındadır (Gökberk, 1990, s. 145).

Dünyada kötüler ile kötülüğün var olduğunu kabul eden Origenes, bu kötülüğü “hiçbir şey” olarak tanımlamıştır. O'na göre kötülük hem en başından beri var değildir hem de sonsuza kadar sürmeyecektir. Kötülük, Tanrı'nın yaratmasının bir parçası olmamakla birlikte her şey en sonunda Tanrı'ya döndüğü zaman da var olmaktan çıkacaktır. Kötülüğün, iyiliğin yoksunluğu olduğunu söyleyen Origenes'e göre kötülüğün ontolojik bir değeri de yoktur. Origenes de Platon gibi kötülüğün Tanrı tarafından yaratılmadığını, çünkü Tanrı'nın kendisinin mutlak iyilik olduğunu savunmuştur (Scott, 2012, s. 27). Kısacası Origenes, Tanrı'nın tüm yaratılanları başlangıçta eşit yarattığını fakat kişilerin Tanrı'dan uzaklaşarak kötülüğe yöneldiğini ve bunun tamamen kendi tercihleri olduğunu söylemiştir. O'na göre insan, kendi iradesi ile yaptığı seçimler doğrultusunda, kendi kaderini belirler.

Origenes; Platon ve Plotinus'un beden ve ruh düalizminden farklı olarak insan varlığını beden-ruh ve ruh olarak ifade etmiştir. Bu iki ruhu; “Alt Ruh” ve “Yüksek Ruh” olarak adlandıran Origenes'e göre; alt ruh, insanla ilgili ve dünyaya içkin; yüksek ruh ise Tanrı'dan gelen, insan aklında bulunan ve dünyaya içkin olmayan ruhtur. Origenes bu iki ruh arasında çatışma değil hiyerarşik bir yapının olduğunu belirtmiştir. Yüksek ruh ile ilgili fazlaca “akıl” terimini kullanan Origenes'in bununla birlikte “kalp” ve “iç insan” terimlerinden de faydalandığı görülmektedir. Öte yandan O; alt ruh ile ilgili “yaşam gücü” terimini uygun görmüş ve “kan” ya da “hayati ilke” terimlerini de alt ruhu izah edebilmek için kullanmıştır. Alt ruh ile yüksek ruhun işlevleri bakımından farklı olduğunu belirtmesine rağmen Origenes, bu iki ruhun birbirlerinden bağımsız olmadığını ileri sürmüştür. Aynı zamanda O, ruhun ortada olduğunu da vurgulamıştır. Bu durumda ruh; Tanrı'nın maneviyatı ile bedenün caydırıcılığı arasında kalmış ve özgür iradesi ile yaptığı seçim sonucunda da seçtiği şeye dönüşmüştür (Karataş, 2021, s. 130).

Diğer yandan Origenes'e göre; Tanrı ruhlarla şartsız bir şekilde ölümsüzlük vermiştir. Bu dünyada gerçekleşecek ölümün ardından ruhlar öte dünyada tekrar dirileceklerdir. Ruhların ölümsüzlüğü ile ilgili kanıtlar da öne süren Origenes'te bu kanıtlardan ilki; son karar anlayışıdır. Yani ruh ölümsüz olmasaydı, bedenün bu dünyadaki ölümünün ardından, bir cezaya çarptırılmazdı. İkinci kanıt ise sonsuz bir yaşam için insanın, varoluşsal arzuya, isteğe sahip olmasıdır. Bu bağlamda arzular Origenes'e göre, asla nedensiz olamaz. İnsanda var olan, doğal arzuların birisi de bilme arzudur ve bu arzu yaşadığımız dünyada bizim için tatmin edilemeyecek kadar güçlüdür. Üçüncü kanıt ise; yalnızca benzer olanlar birbirlerini bilebilir düşüncesinden hareket eden Origenes, insanın Tanrı ya da meleklerle ortak özelliklere sahip olduğunu ve bu nedenle de ruhların, tıpkı onlar gibi ölümsüz olması gerektiğini ileri sürmüştür (Karataş, 2021, s. 100, 130).

Origenes, ölümsüz olan ruhların bedenden ayrıldıktan sonra nereye gidebilecekleri konusunu da ele alarak incelemiştir. Ona göre, ölümsüz olan ruhlar bedenden ayrıldıktan sonra doğruca Hades'e giderler. İsa, Hades'in öncüsüdür. Kurtuluş mücadelesini kazanmış olan ruhlar direk Hades'e girerken, günahkâr olan ruhlar, önce günahlarından temizlenmelidirler. Bu günahkârlar, temizlenmeleri için ateş ile vaftiz edilir. Aynı zamanda Origenes, ruh gibi bedenün de dirileceğini vurgulamıştır. Ruh maddi dünyada bedenden ayrılır ve beden ölür ve gömülür. Ancak diğer dünya da ruh gibi dirilir. Bu bağlamda dirilen bu beden, maddi dünyadakinden farklı olmayacaktır ama dönüşüme uğramıştır. Bedenün de ölümsüz olduğuna inanan Origenes; bu nedenle, Platon'un öne sürdüğü ruh göçü teorisini kesinlikle reddetmiştir (Bennett, 1997, s. 53). Ölümsüz olan ruhların, işledikleri günahlardan dolayı çekecekleri cezanın kalıcılığını da tartışmaya açan Origenes; bu cezaların kalıcı değil, geçici olacağını öne sürerek en sonunda Tanrı tarafından affedilebileceğini belirtmiştir.

Teslis (Trinite - Kutsal Üçlü)

Hristiyanlığın en önemli inançlarından birisi Teslis'tir. Teslis Yunanca "Trias" kelimesinden gelip, ilk olarak ikinci asır sonunda Antakyalı Theophine (ö. 181) tarafından kullanılmıştır. Daha sonra Latince "Trinita" şeklini almış ve bu kelimeyi de ilk olarak Tertulianus (M.S 160-225) kullanmıştır (Erbaş, 2004, s. 62). Hristiyanlarca Teslis öğretisi bazı tanrıbilimcilerin veya konsillerin icadı değildir. Bu öğreti Kutsal Kitap'ın ilahi yetkisine dayanmaktadır (Madrigal, 2002, s. 41). Hristiyanlıkta Tanrı düşüncesi tektir. Ancak Tanrı, cevher ve mahiyet bakımından aynı ve tek olan üç kişide ortaya çıkar -görünür, belirir- (Aydın, 1982, s. 141). Bu üç kişi, "Teslis", "Kutsal Üçlü" veya "Baba, Oğul, Kutsal Ruh" şeklinde ifade edilir. Tanrı hem bir "Baba" hem bir "Oğul" ve hem de bir "Kutsal Ruh" olarak kendini tanıtır. Teslis birdir ve tek öze, tek iradeye ve tek yetkiyi sahiptir. Yani Tanrı kendisini üç kişi olarak vahyetmiştir. Bu kişiler birbirlerinden tanrısal görevleriyle ayrılır (Bayrakdar, 2016, s. 254).

Bu bağlamda Tanrı, üç ayrı konumda bulunmaktadır. Biz bu durumu bir tek özde ama aynı zamanda birbirinin dönüşümü olan üç benlik tanımıyla özetleyebiliriz (Madrigal, 2002, s. 41).

Hristiyanlıkta Teslis'in İncillerde geçtiği şekliyle birkaç örnek verelim:

- İsa vaftiz olur olmaz sudan çıktı. O anda gökler açıldı ve İsa Tanrı'nın ruhunun güvercin gibi inip üzerine konduğunu gördü. Göklere gelen bir ses, sevgili Oğlum budur, O'ndan hoşnudum dedi (Kutsal Kitap, 2006, s. 3:16, 17).

- Onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla vaftiz edin (Kutsal Kitap, 2006, s. 28:19).

- Rab İsa Mesih'in lütfü, Tanrı'nın sevgisi ve Kutsal Ruh'un beraberliği hepimizle birlikte olsun (Kutsal Kitap, 2006, s. 13:14).

- Kutsal Ruh, senin üzerine gelecek, En Yüce Olan'ın gücü senin üstüne gölge salacak. Bunun için doğacak olana Kutsal Tanrı Oğlu denecek (Kutsal Kitap, 2006, s. 1:35).

Yukarı değinildiği gibi, Baba'nın Tanrı, Oğul'un Tanrı ve Kutsal Ruh'un Tanrı olduğunu gösteren onlarca anlatım İncillerde vardır. Bu anlayış hemen hemen bütün kiliseler tarafından genel kabul görmüştür. Hristiyan inancında Teslis, tek başına insan aklıyla değil, ancak ilhamla anlaşılabilen bir sırdır. Bundan dolayı o, açıklanması zor, ama inanılması zorunlu bir sır olarak formüle edilmiştir (Erbaş, 2004, s. 62). Tek bir Tanrı'nın üç ayrı görünümü şeklinde tanımlanan Teslis'in unsurlarını açıklamaya çalışalım.

Baba:

Hristiyanlıkta Teslis'in birinci unsuru Baba'dır. Kutsal Kitap'ta Tanrı diye ifade edilen ile Baba diye ifade edilen aynıdır. Bu yüzden Baba, öz olarak kabul edilir. O, en mükemmel ve sonsuz saf bir ruhtur. Her şeyin yaratıcısı ve sahibidir. Sonsuzdur, her yerde vardır ve her şeyi bilir. Her şeyi görür, kimse onu göremez ve O'nun özü sevgidir. Baba Tanrı, bu sevgiyi biricik Oğlu İsa'ya, insanları günahattan kurtarmak için dünyaya göndermekle bizlere zaten göstermiştir. Tanrı'nın özü, Baba Tanrı, Oğul Tanrı ve Kutsal Ruh, Tanrı olarak görünürse de yine O, birdir. Bölünmez bir özdür, cevherdir. Çünkü bu cevher ruhtur. Öte yandan ruhta bölünme kabiliyeti yoktur. Bunun için de Tanrımız Rab tek Rab'dır (Kutsal Kitap, 2006, s. 12:29).

Tanrı, mukaddes üçlüdür (Madrigal, 2002, s. 62).

Oğul: Oğul, Tanrı'nın yeryüzünde bedenlendiği ve düşmüş insanlığı kurtarıcılık görevini yerine getirdiği görünümüdür:

...O, Tanrı'nın Düşüncesi ve Söz'üdür. Baba ile aynı öze sahiptir, Tanrı'dır. Görünmez Tanrı'nın görünümü, bütün yaratılışın ilk doğanı O'dur. Nitekim yerde ve gökte, görünen ve görünmeyen her şey O'nda yaratıldı. Her şey O'nun aracılığıyla ve O'nun için yaratıldı. Her şeyden önce var olan O'dur ve her şey varlığını O'nda sürdürmektedir. Bedenin yani kilisenin başı da O'dur (Kutsal Kitap, 2006, s. 1:15, 16, 17, 18).

İsa'nın tanrılığı konusu, yüzyıllarca tartışılan bir konu olup, kilise konsillerde karar vererek bu konudaki inanç bildirelerini belirlemiştir. İsa'nın tanrılığı, bedenlenmiş Tanrı ve insan olmasının nasılığı konusu, kiliseler arasında farklı düşüncelerin kabulü anlamına gelmektedir. İsa'ya tanrılık isnadının Teslis düşüncesinin kabulünden önce mi yoksa sonra mı olduğu konusu yeterince açık bir konu değildir. Fakat Yuhanna İncili'nde söz ve Tanrı düşüncesinin iç içe olduğuna bakılırsa, İsa'nın tanrısallık konuma yükseltilişi daha önce olmuştur. Tanrı'nın bedenleşmiş olabileceği düşüncesine ait en erken metinlerden biri Pavlus'tan Filipililer'e Mektup'ta görülür: "Babamız Tanrı'dan ve Rab İsa Mesih'ten sizlere lütuf ve esenlik olsun" (Kutsal Kitap, 2006, s. 2:6). Burada onun varlık öncesi yönü vurgulanmaktadır (Madrigal, 2002, s. 63).

İsa'nın bir yandan varlık öncesi yönünün vurgulanması, öte yandan ise Tanrı'nın ezeli ve ebedi sözü olarak kabul edilmesi, onun tanrılaştırılmasına giden kapıyı aralamıştır. Bu bağlamda Tanrı olarak yeryüzüne inmiş olan İsa, insanlar arasında dolaşmıştır. Baba ile Oğul nasıl bir fark olduğu M.S 381 yılında İstanbul'da toplanan konsil de şöyle açıklanmıştır: Tanrı Baba doğmamış ve doğurulmamıştır. Oğul İsa ise doğmuş ve doğurulmuştur. Kutsal Ruh, Tanrı'dan çıkmıştır. Daha sonra 431 yılında Efes Konsili'nde Meryem, Tanrı'nın Anası, Tanrı doğuran; bunun yanı sıra İsa'nın ise gerçek bir Tanrı, ilahi-insani iki doğaya sahip bir insan ve Baba ile aynı özden olduğu kabul edilmiştir. Baba Tanrı, insanlara sevgi ve merhametini göstermek için İsa Mesih şeklinde insanlara yaklaşmış ve bizim aramızda yaşamıştır. Böylece Tanrı'nın inayeti bizlere yani insanlara İsa Mesih aracılığıyla ulaşmıştır. Bu nokta a hiçbir tartışmaya gerek kalmadan İsa gerçek Tanrı'dır, çünkü O, çeşitli mucizeleriyle ölmesi ve daha sonra dirilmesiyle Tanrı olduğunu zaten bizlere göstermiştir. Sonuç olarak İsa, hem Tanrı, hem Tanrı'nın Oğul ve hem de gerçek insandır (Madrigal, 2002, s. 63, 64).

Kutsal Ruh: Hristiyanlığın ilk dönemlerinde dini metinler üzerine yazarlar, kilise ile Kutsal Ruh'un birbirinden asla ayrılamayacağını önemle ortaya koymuşlardır. Kilisenin olduğu her yerde Tanrı'nın ruhunun ve Tanrı'nın ruhunun olduğu her yerde de kilisenin varlığının olduğunu savunmuşlardır. Bu görüşe göre Kutsal Ruh, kilise'ye yaşam veren güçtür. İsa Mesih'in armağanları Kutsal Ruh aracılığıyla kiliseye sunulur ve vaftiz anında bizim yani insanın ruhuna girer ve onunla yaşamaya başlar ve insanı kutsar. Yüzyıllarca yüce niteliklerle anılan Kutsal Ruh, daha sonraları Teslis'in üçüncü unsuru olarak kabul edilmiştir. Kutsal Ruh'un Baba ve Oğul gibi Tanrı olduğuna 381 yılında İstanbul Konsili'nde karar verilmiştir. Bu karar şöyledir: Kilise, Baba Tanrı'ya ve Oğul Tanrı'ya imanını belirttiği gibi, Kutsal Ruh'a da imanını belirtir. Baba'yla Oğul, birbirlerini sonsuz olan bir aşkla sever. Bu aşk hem Baba da hem de Oğul da tam anlamıyla görünür-belirir. Sonsuza kadar her ikisinde de bu aşk tamamen eşittir. Baba'yla Oğul'dan türeyen bu aşk, ezeli ve ebedi olan Kutsal Ruh'tur (Madrigal, 2002, s. 63, 64, 65).

Kutsal Ruh, Katolikler hem Baba'dan hem de Oğul'dan, Ortodokslar ise, Oğul yoluyla Baba'dan çıktığını kabul ederler. Kutsal Ruh, Baba ile aynı özden fakat ayrı bir mahiyet olarak kabul edilmektedir. Baba'nın bütün güç ve iradesini kendinde taşımaktadır. Baba, Oğul ve Kutsal Ruh, tek bir özde toplanmış üç ayrı kişiliktir ve Hepsisi de ebedidir. Baba Tanrı Yaratıcı, Oğul Tanrı (İsa Mesih) Kurtarıcı ve Kutsal Ruh da Takdis Edici'dir (Madrigal, 2002, s. 65).

Burada Teslis inancı bağlamında Hristiyanlıkta Meryem anlayışından da bahsetmek gerekir:

...Tanrı, melek Cebrail'i Celile de bulunan Nasıra adlı şehre, Davut'un soyundan Yusuf adındaki adamla nişanlı bir kıza gönderdi. Kızın adı Meryem'di. Meryem'in yanına gelen melek, selam ey Tanrı'nın lütfuna erişen kız. Tanrı seninledir dedi. Bu söylenenlere çok şaşırın Meryem, bu selamın ne anlama gelebileceğini düşünmeye başladı. Ama melek ona korkma Meryem dedi. Sen Tanrı'nın lütfuna eriştin. Gebe kalıp bir oğul doğuracak, adını İsa koyacaksın. O çok büyük olacak ve kendisine yüceler yücesinin oğul denilecek. Meryem meleğe bu nasıl olur? Ben erkeğe varmadım ki dedi. Melek ona şöyle cevap verdi: Kutsal Ruh senin üzerine gelecek, yüceler

yücesinin gücü sana gölge salacak. Bunun için doğacak olana kutsal, Tanrı Oğlu denecek (Kutsal Kitap, 2006, s. 1:26, 27, 28, 29, 34, 35).

Bazı Hristiyani anlayışlarda Meryem, Teslis'in üçüncü unsuru sayılmış, yani Tanrı Anası -Teotokos- konumundan Tanrı konumuna yükseltilmiştir. Ancak bu anlayış çok fazla kabul edilmemiş ve marjinal bir görüş olarak kalmıştır. Meryem, "Tanrı Anası" olarak adlandırılmasına rağmen hiçbir Hristiyan tarafından "Tanrı Karısı" olarak adlandırılmamıştır. Tanrı'nın çok özel lütfuyla Meryem'in hiçbir şekilde günah işlemediğine inanılmaktadır. Katolikler ve Ortodokslar Meryem'e ait kutsal yerleri ziyaret ederler. Kiliselerde onun resimlerine yer verirler. Meryem ile ilgili figürlere saygı gösterirler. Kendi hidayetleri için Meryem'i kendilerine şefaathçi olmaya çağırırlar. Yeryüzü yaşamı sona erince onun göğe yükselerek oğlu ile beraber olduğuna inanırlar. Kısacası Meryem, ruh ve bedeniyle göğe yükselmiştir (Erbaş, 2004, s. 66, 67).

Bütün bu anlatılanların ışığında Hristiyanlığı Yunan felsefesiyle kaynaştırma çabası veren Origenes, en büyük saygıyı, kendisinde kutsal üçlemeyi gördüğü Platon'a duymuştur. Nitekim o, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh üçlemesini, Platoncu ve Yeni - Platoncu düşüncesinin etkisi altında, türümcü öğretiyle yorumlamıştır (Cevizci, 2001, s. 46)

Origenes; daha öncede değinildiği gibi ruhların bu dünyada çeşitli farklılıklarla yaratıldığını söylemiştir. Bu farklılıklar, ruhların düşmeden önce kendi özgür iradeleri ile işledikleri günahlar sonucunda gerçekleşmiştir. Tanrı başlangıçta ruhları yaratmıştır ve ruhların hepsi de birer yüksek ruhtur. Fakat bu ruhlar kendilerini Tanrı ile eşit görmeye başladıkları için Tanrı'nın ilahi sıcaklığından uzaklaşarak soğumaya başlamışlar ve sonuçta Tanrı'dan ayrılmışlardır. Tanrı'dan ayrılan ruhların bu dünyaya düştüğünü söyleyen Origenes, bazı günahların önceden var olan ruhlar tarafından ilahi iradeye karşı işlendiğini de tekrar ifade etmiştir. Dolayısıyla ruhların düşmesine sebep olan şey kendi özgür iradeleri olmuştur (Moore, 2005, s. 59).

Origenes, yaratılmış ve yaratılmamış varlıklar arasında bir ayrım yapmıştır. Bu noktada O, Teslis'in unsurlarından Oğul için yaratılmış ifadesini kullanmaz çünkü Oğul'un olmadığı bir zaman diliminden bahsetmenin mümkün olamayacağına inanmaktadır. Origenes'e göre ancak yaratma ifadesinin kullanıldığı bir varlık için olmadığı bir zaman sürecinden bahsetmek mümkün olacaktır ki, Oğul için böyle bir durum söz konusu değildir. Bu bağlamda Oğul, Baba'dan doğmuştur ancak bu doğum, insanların doğma eyleminden farklıdır. Aynı zamanda Origenes, güneşten çıkan ışık benzetmesi ile bu durumu açıklamaya çalışmıştır. Teslis düşmüş olan ruhların kurtuluşu için eşit derecede etkili ve oldukça önemlidir. Bu bağlamda Origenes, Teslis unsurlarından Kutsal Ruh'a ayrı bir değer vermiş ve insanların kurtuluşu için kalplerinde, Kutsal Ruh'un olması gerektiğini söylemiştir (Karataş, 2021, s. 131).

Cisimleşme (İnkarnasyon - Bedene Bürünen Kalam)

"O, bedende göründü. Söz, insan olup aramızda yaşadı" (Kutsal Kitap, 2006, s. 1:14) ifadesi Tanrı'nın bedenleşmesini dile getirmektedir. Bizler Oğul'u insan olarak dünyaya gelen İsa Mesih'le karıştırmamalıyız. Işık ile ampulü nasıl bir tutmuyorsak, İsa'nın içindeki Tanrısal Söz ile onun bedenini bir ve aynı tutmamalıyız. Oğul (kelam) ezeli ve ebedidir. Doğumu bedensel değil, Tanrı'nın özünde manevi bir doğumdur. İsa Mesih, belli bir tarihte bedensel olarak doğdu. Yoktu, meydana geldi. İsa'nın doğumu fizikseldir. Bu noktada Oğul ile İsa arasındaki bağlantı nedir? diye sorulabilir. Örneğin; annem beni telefonla arıyorsa, duyduğum ses annem değil midir? Bu ses telefon aracılığıyla geliyor. Ama ben telefonu annemle karıştırmam. Mesih'te bize gelen "Söz" Tanrı'dır ama Mesih'in bedenini aşkın Tanrı'yla karıştırmayız. Tanrı kendini bizlere tanıtmak istedi ve bunu, anlaşılabilir, duyulabilir ve de görülebilecek bir şekilde yapmak istedi. Bu gayeyle tanrısal sözü fiziksel, ama günahsız bir kılıfa yükledi. Tanrı Mesih'te kutsal bir insana büründü. Kili veya çamuru yoğururken eldiven giyer gibi Aşkın Tanrı dünyayla direkt temas kurarak kirlenmedi. Yani Tanrı dünya çamurundayken temiz bir beden giydi. Şimdi o gökten indirilen İncil, bir kitap değil İsa'nın içindeki Oğul (Tanrısal Söz)'ün ta kendisidir. En

büyük vahiy de kitaba yazılan değil, bir insan olarak gelen, yani İsa'nın içinde yaşayan vahiydir (Madrigal, 2002, s. 65).

İsa Mesih doğum olarak bir insandır, fakat ezelden beri yaşayan “Söz” olması nedeniyle Tanrı’dır. Yani bedeni insan bedenidir, ama ruhu Tanrı’nın ruhu ve sözüdür. Bu bağlamda İsa der ki: “Baba ve ben biriz. Beni görmüş olan Baba’yı görmüştür. Ben Baba’dayım, Baba da bendedir” (Kutsal Kitap, 2006, s. 14:9). Havariler de, Mesih İsa’ya Rabbim ve Tanrı’m dedi. Pavlus için de Mesih her şeyin üzerinde hüküm süren, sonsuza dek övülecek Tanrı’dır. Çarmıhtaki kefaretin değeri, bütün insanların sonsuz bir cehennemden kurtuluşu, gelecek olan Mesih’in benlik birliğini ve tabiat ikiliğini (Tanrı ve insan tabiatını paylaşmasını) gerektiriyor. Yalnız bizim gibi insan olan birisi temsilcimiz olabilir ve yerimizi alabilirdi. Yalnız bu varlık, benlik itibarıyla aynı anda Tanrı olduğu takdirde ölümün değeri sonsuz olup bütün insanları kapsayabilirdi. İsa Mesih’te iki ayrı yapı fakat bir tek benlik vardır. İsa Tanrı haline gelen bir insan değil, tanrılığını kaybetmeden insan haline gelen Tanrı’dır ve buna “Hipostatik Birleşme” denir. İşte bu birleşme, iki tabiatın karışması değil, iki tabiatın birer bütün halinde aynı benliği paylaşarak birleşmesidir. Biz bu noktada, İsa’nın bedenine Tanrı demiyoruz. Fakat içindeki Tanrısal Söz’e Tanrı diyebiliyoruz (Madrigal, 2002, s. 66).

Tanrı’nın yeryüzünde insan suretinde beden alması düşüncesi, Hristiyan düşüncesinin temel inanç konularındadır. Bu, Tanrı, İsa Mesih, kurtuluş, kilise, sakramentler gibi temel teolojik konularla da doğrudan ilgilidir. Tanrı, insanı kendisine benzer ve tanrısal özelliklere sahip yaratmıştır. İnsan Yasak Meyve’yi yemesiyle bu özelliklerini kaybetmiş ve yeryüzüne düşmüştür. Bu düşüşten, yani dünya yaşamından kurtulması kendi başına mümkün olmamıştır. Bunun için Tanrı ezelden beri kurguladığı plan dâhilinde İsa Mesih’i, yani kendi Oğlunu göndermiştir. Tanrı’nın kendisi Oğul olarak belirmiş ve yeryüzüne inmiş ve Meryem Oğlu İsa’da bedenlenmiştir. Oğul’un, yani inkarne olan Tanrı’nın görevi düşmüş insanı kurtarmaktır. Bunun için İsa Mesih çarmıhta acı çekip insanlığın günahını yüklenmiş, kendisini kan akıtarak kurban olarak sunmuştur. Bunun karşılığında insanlığın yeryüzüne inmesine sebep olan asli günahı kaldırmıştır. Bu Hristiyan teolojisinde kefarete öğretisiyle ilişkilidir. Çarmıhta akıtılan kan tüm insanlığın suçu için kefarettir (Madrigal, 2002, s. 66, 67).

Bu bağlamda Origenes’in, ruh ile ilgili dikkat çeken en önemli düşüncesi ruh cisimleşmesi yani Enkarnasyon’dur. O’na göre İsa, Tanrı’dan ayrılmayan ve günah işlemeyen tek ruhtur. İsa, bedene bürünmüş ve bunu kendi iradesi ile seçmiştir. İsa’nın ruhunun cisimleşmesi, insanların kurtuluş mücadelesine yardımcı olmak içindir. Origenes; İsa’yı, Tanrı’nın sözü ve Logos’u olarak kabul etmiş ve düşmüş olan ruhların kurtuluş mücadelesinde O’nu temele koymuştur. Tanrı, insanlara beklentisini bildirmek için İsa Mesih’in cisimleşmesini gerçekleştirdi. İsa’nın ruhu, yaptığı doğru seçimler sonucunda düşmüş olan ruhlardan ayrılmış ve üstün bir ruh olmuştur. İsa’yı ikinci dereceden bir Tanrı olarak kabul eden Origenes, O’nun insanlık için kendisini feda ettiğini ve bir bedene bürünmeyi kabul ettiğini belirtmiştir. Ancak bu durumda İsa bir bedene bürünmüş olsa bile günahsız ve kusursuzdur. İsa’nın kurban edilişi olayı da Origenes’e göre bütün insanlık için eşsiz bir olaydır. Origenes bu olayı, düşmüş ruhların kurtuluş mücadelesi için şeytana sunulmuş bir fidiye olarak değerlendirmiştir. Bu bağlamda İsa Mesih’in ölümü de tıpkı cisimleşmesi gibi tüm ruhlar için bir fedakârlık göstergesidir. Origenes’in bu düşünceleri O’nu, ilk defa Kefarete Teorisi’ni detaylı bir şekilde anlatan Kilise Babaları arasına sokmuştur (Karataş, 2021, s. 131).

SONUÇ

Kilise babaları arasında seçkin bir yere sahip olan Origenes, Hristiyanlığın bir takım dogmalarını felsefi sayılabilecek bir görüşle, akıl ve iman ışığı altında sistemli bir şekilde açıklamak gerektiğini ilk anlayanlardan birisidir. Origenes, Hristiyanlığın dogmalarını açıklamaya çalışırken, Yunan felsefesinden fazlaca etkilenmiş olmasına rağmen, düşüncelerinin temelini her zaman İncil’e dayandırmış ve İncil’i tek vahiy kaynağı olarak kabul etmiştir. Bu bağlamda en önemli dogmalardan biri olan “Asli günah ve Düşüş” konusunda Origenes; Tanrı’nın

yarattığı bir yaratık olan insanın, yalnızca zayıf olduğu için günah işleyip Tanrı'dan ayrıldığını söylemektedir. Bu durumda günah Tanrı'ya başkaldırmanın bir sonucu değil, sadece insanın zayıf olması yüzünden meydana gelmiştir. Bu noktada Origenes'e göre kutsallığı ve ölümsüzlüğü yitiren insanın, düştüğü gınahtan kurtulup yeniden Tanrı ile barışması ve yitirdiklerini kazanması gerekir. Bütün ruhların ilk başta aynı özden ve eşit bir şekilde yaratıldığını ileri süren Origenes; ruhların maddi âleme düşmeden önce işledikleri günahlar nedeniyle farklılaştıklarını ve sonuçta düşüş yaşadıklarını kabul etmiştir. Bu ruhlar arasında, yalnızca İsa'nın ruhunun Tanrı'yı düşünmeye devam ettiğini ve bir günah sonucunda düşme yaşamayan tek ruhun O'nun ruhu olduğunu belirtmiştir. Ruhların; başlangıçtaki durumlarına dönebilmeleri için iki temel ortaya koyan Origenes, bunlardan birincisinin toplu göç; ikincisinin ise İsa'ya inanmak olduğunu kabul etmiştir. Kendiliklerinden iyi olmayan, bu yüzden de özgür istençleriyle iyiye sarılmak zorunda olan varlıkların hepsi, az ya da çok, Tanrı'dan uzaklaşmışlar ve düşmüşlerdir. Bunlar arınsınlar diye Tanrı, duyusal-maddi dünyayı yaratmıştır. Bu nokta da en az düşmüş olan melekler ve en çok düşmüş olan da şeytandır. İnsanın düşmüşlüğü de melek ile şeytan arasındadır. İnsanın ödevi, düşme yüzünden kendisine bulaşmış olan kötüyü yenmek, kötü tutkularını bastırmaktır. Ama tam kurtuluş, insan kılığında görünmüş olan Tanrısal Logos (İsa) sayesinde olabilir. Origenes en sonunda, yalnız bütün insan ruhlarını değil, şeytan ile takımının da kurtulup Tanrıya dönecekleri inancındadır. Aynı zamanda Origenes'e göre sonsuz azap da yoktur.

Öte yandan Hristiyanlığın dogmalarından bir diğeri olan Teslis konusunda Origenes, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh üçlemesini, Platoncu ve Yeni-Platoncu düşüncenin etkisi altında kalarak türümcü öğretiyle yorumlamıştır. Origenes; ruhların maddi dünyada çeşitli farklılıklarla yaratıldığını söylemiştir. O'na göre bu farklılıklar, ruhların düşmeden önce kendi tercihleri sonucunda işledikleri günahlar ile gerçekleşmiştir. Aynı zamanda Origenes, yaratılmış varlıklar ile yaratılmamış varlıklar arasında da bir ayırım yapmıştır. Bu noktada O, Teslis unsurlarından biri olan Oğul için yaratılmış ifadesini kullanmamıştır, çünkü Oğul'un olmadığı bir zaman diliminden bahsetmenin mümkün olmadığını söylemiştir. Origenes'e göre ancak yaratma ifadesinin kullanıldığı bir varlık için olmadığı bir zaman diliminden bahsetmek mümkündür ve Oğul adına böyle bir durum söz konusu değildir. Oğul, Baba'dan doğmuştur fakat bu doğum, insanların doğma eyleminden farklıdır. Origenes, bu durumu güneşten çıkan ışık benzetmesi ile izah etmeye çalışmıştır. Teslis'in bu üç unsuru da, düşmüş olan ruhların kurtuluşu için eşit derecede etkili ve oldukça önemlidir. Origenes, Teslis unsurlarından olan Kutsal Ruh'a ayrı bir değer vermiş ve insanların kurtuluşu için kalplerinde, Kutsal Ruh'un olması gerektiği üzerinde durmuştur. O, Teslis anlayışında, kurtuluş mücadelesi için Teslis unsurları ile birlikte insanın kendisinin de dâhil olması gerektiği düşüncesindedir.

Origenes'in, ruh ile ilgili dikkate değer en önemli düşüncesi, yine Hristiyanlığın en önemli dogmalarından Ruh Cisimleşmesi yani Enkarnasyon'dur. O'na göre İsa, Tanrı'nın ilahi sıcaklığından uzaklaşmayan ve maddi dünyaya düşmek için herhangi bir günah işlemeyen tek ruhtur. İsa, Tanrı'nın ilahi aşkıyla yandığı halde bedene bürünmüş ve bunu kendi iradesi ile tercih etmiştir. İsa'nın ruhunun cisimleşmesi, insanların kurtuluş mücadelesine yardımcı olmak için, hem kendi iradesi ile hem de Tanrı ile işbirliği içerisinde gerçekleşmiştir. Öte yandan Origenes; İsa'yı, Tanrı'nın sözü ve Logos'u olarak kabul etmiş ve düşmüş olan ruhların kurtuluş mücadelesinde O'nu temele koymuştur. İsa'nın kurban edilişi de Origenes'e göre bütün insanlık için eşsiz bir olaydır. Origenes bu olayı, düşmüş ruhların kurtuluş mücadelesi için şeytana sunulmuş bir fidiye olarak değerlendirmiştir. İsa Mesih'in ölümü de tıpkı cisimleşmesi gibi tüm ruhlar için bir fedakârlık göstergesidir. Origenes'in bu düşünceleri O'nu, ilk defa Kefaret Teorisi'nden detaylı bir şekilde bahseden Kilise Babaları arasına sokmuştur.

Etik Beyan

“*Akin ve İmanın Işığında Hristiyanlığın Dogmalarına Bir Yaklaşım: Saint Origenes*” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma etik kurul kararı zorunluluğu taşımamaktadır. Makale, Etik Kurulları Yayın Etiği Komitesinin (Committee on Publication Ethics-COPE) yazar, hakem ve editörler için belirtilen kurallardan yararlanılarak oluşturulmuş olan Anasay dergisi etik kuralları çerçevesinde yazılmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author declares that they have no competing interest.

Financial Support: The author declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA

- Aster, E. V. (2000). *İlkçağ ve Ortaçağ felsefe tarihi*. İm Yayınları.
- Aydın, M. (1982). Hristiyanlıkta teslis doktrini ve Hristiyan itizalleri. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslami İlimler Dergisi*, (4), 141-156.
- Bayraktar, M. (2016). *Üç dinin tarihi*. Say Yayınları.
- Bennett, B. J. (1997). *The Origen of evil: Didymus the Blind's contra manichaeos and its debt to Origen's theology and exegesis*. Toronto, Canada.
- Blosser, B. P. (2012). *Become like the angels: Origen's doctrine of the soul*. The Catholic University of America Press.
- Cevizci, A. (2001). *Ortaçağ felsefesi tarihi*. Asa Kitabevi.
- Erbaş, A. (2004). *Hristiyanlık*. İnsan Yayınları.
- Gökberk, M. (1990). *Felsefe tarihi* (6. Basım). Remzi Kitabevi.
- Iannitto, P. L. (1982). *Hristiyan dininin esasları*. Kazancı Matbaacılık.
- Kahveci, K. (2021). *Felsefenin alacakaranlığı: Ortaçağ felsefesine giriş*. Ertual Akademi Yayıncılık.
- Karataş, N. A. (2021). *Origenes'te ruh ve kötülük problemi*. Sentez Yayıncılık, Bursa.
- Kilise babalarından ve yazarlarından alıntılar: Günlük okuma kitabı* (2004). (H. Demirel, G. Scopnamillo, S. Lussalar, L. Alberti, D. Pamir, A. Karakaya & P. L. Iannitto, Çev.; 2. Baskı). Ohan Matbaacılık.
- Kutsal kitap: Eski ve yeni antlaşma (Tevrat, Zebur, İncil)*. (2006). Yeni Yaşam Yayınları.

Madrigal, C. (2002). *Üç Tanrı mı? Tek Tanrı mı? Hristiyanların üçlü - birlik inancının incelenmesi*. Bütün Dünya Kitaplığı.

Moore, E. (2005). *Origen of Alexandria and St. Maximus the confessor: An analysis and critical evaluation of their eschatological doctrine*. Dissertation.

Origen. (2018). *Contra Celsum*. (Translated: Henry Chadwick) Cambridge University Press, Cambridge.

Rankin, D. I. (2006). *From Clement to Origen the social and historical context of the church fathers*. Ashgate Publishing Limited, England.

Reventlow, H. G. (2009). *History of biblical interpretation: From the old testament to Origen* (L. G. Perdue, Çev.; Vol. 1). Society of Biblical Literature.

Russell, B. (1983). *Batı felsefesi tarihi* (M. Sencer, Çev.) Say Yayınları.

Sena, C. (1976). *Filozoflar ansiklopedisi* (3. Cilt). Remzi Kitabevi.

Scott, M. S. M. (2012). *Journey back to God: Origen on the problem of evil*. Oxford University Press.

Tannenbaum, D. & Schultz, D. (2007). *Siyasi düşünce tarihi* (F. Demirci, Çev.). Adres Yayınları.

Vorlander, K. (2004). *Felsefe tarihi*. İz Yayıncılık.